

УДК 378.011.3-051.175:81'243(477)

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
САМОСТІЙНОСТІ У ХОДІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

Квітослава Дмитрівна Матійчук

Кандидат педагогічних наук

Кафедра суспільних і гуманітарних дисциплін

ПВНЗ «Буковинський університет», доцент

Анотація

Формування самостійності у навчальній діяльності, починаючи зі стін вищих навчальних закладів, значною мірою стимулюється сучасними вимогами до фахівців, у т.ч. й учителів іноземної мови. Зосереджено увагу на тому, що сучасний спеціаліст повинен бути готовим до безперервної професійної освіти, гнучко адаптуватися до змінних життєвих ситуацій, самостійно критично мислити, бачити труднощі і знаходити шляхи їх раціонального подолання, вміти використовувати раніше набуті знання, творчо мислити, грамотно працювати з інформацією, бути комунікабельним. З'ясовано, що самостійність формується як інтегративна риса особистості під час самостійної роботи студентів. Самостійна робота розглядається як метод навчання, форма організації пізнавальної діяльності, засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності і, нарешті, як вид навчальної діяльності студентів. Зафіксовано, що самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Виокремлено три основні аспекти дослідження самостійної роботи як частини проблеми наукової організації розумової праці: соціологічний, психолого-дидактичний і методичний. Соціологічний аспект включає питання, пов'язані з вивченням умов і мотивації самостійної навчальної діяльності студентів. Психолого-дидактичний аспект охоплює питання виховання і самовиховання у студентів самостійності та творчої активності. У методичному аспекті раціоналізація самостійної роботи пов'язується з культурою розумової праці студентів.

Ключові слова: професійна освіта, вищий навчальний заклад; індивідуальна робота; контроль; мотивація; пізнавальна самостійність; самостійна робота з іноземної мови; учителі іноземної мови.

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки. Питання подальшого розвитку науки безпосередньо пов'язане з якістю роботи вищої школи, яка готує молодих спеціалістів. Завданням вищого навчального закладу стає: виховувати спеціалістів, які здатні творчо самостійно вирішувати сучасні наукові і виробничі завдання, покращувати свою роботу, знаходити нові шляхи в своїй майбутній практичній діяльності. Студент повинен творчо оволодівати необхідними йому знаннями. Вища школа скеровує свою роботу на те, щоб розвивати у студентів вміння самостійно вирішувати життєві та професійні питання. Це все стосується і роботи вищих навчальних закладів, які готують викладачів іноземних мов та перекладачів.

Щоб знаходити нові шляхи вдосконалення організації навчального процесу, необхідно аналізувати дослідження науковців. Тільки такий аналіз дозволить виявити позитивні та негативні сторони організації роботи зі студентами і дасть поштовх до відкриття нових методів і прийомів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив значний інтерес учених до проблематики організації і здійснення самостійної роботи студентів у ВНЗ та дає змогу стверджувати, що вони мають комплексний характер, були й залишаються предметом вітчизняної педагогічної науки. У контексті нашої роботи цінними є наукові праці, присвячені різним аспектам самостійної роботи, як-от: аналіз загальних основ самостійної роботи (А. Алексюк, С. Архангельський, В. Граф, С. Зінов'єв, Б. Іоганзен, В. Козаков, В. Луценко, В. Мороз, П. Підкасистий, Н. Сидорчук та ін.); самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів (П. Лузан, М. Солдатенко та ін.); висвітлення форм, методів та засобів самостійної роботи з іноземної мови (І. Задорожна, С. Заскалета, М. Ляховицький, З. Матукайтес, С. Ніколаєва, І. Павлова, М. Смирнова та ін.); з'ясування підходів до організації самостійного навчання студентів у контексті Болонської декларації (А. Алексюк, В. Вихрущ, О. Власова, Т. Завгородня, І. Зязюн, Г. Красильников, Л. Романишина, І. Руснак та ін.); питання методики викладання іноземних мов та підготовки вчителя іноземних мов (А. Береснев, І. Берман, В. Вишневський, І. Ігнатова, Г. Китайгородська, І. Костікова, І. Лебедик, О. Тарнопольський та ін.); питання розвитку пізнавальної самостійності студентів через зв'язок теорії з практикою (Н. Оганесян, Е. Рабунський).

Метою статті визначено аналіз наукових підходів до формування пізнавальної самостійності студентів – майбутніх учителів іноземної мови – під час організації самостійної роботи з фахових дисциплін у ВНЗ України.

Методи: аналіз, контент-аналіз, узагальнення і систематизація науково-теоретичних положень; педагогічне спостереження, вивчення результатів навчальної діяльності студентів.

Виклад основних результатів дослідження. Необхідність формування самостійності у навчальній діяльності, починаючи зі стін ВНЗ, значною мірою стимулюється сучасними вимогами до фахівців, у т. ч. й учителів іноземної мови. Сучасний спеціаліст «творчо мислить, уміє самостійно і своєчасно одержувати та правильно використовувати необхідну інформацію, знання, уміння, здатний приймати нестандартні, оригінальні, сміливі рішення на основі фундаментальних знань» [13, с. 16]. Він повинен бути готовим до безперервної освіти, гнучко адаптуватися до змінних життєвих ситуацій, самостійно критично мислити, бачити труднощі і знаходити шляхи їх раціонального подолання, вміти використовувати раніше набуті знання, творчо мислити, грамотно працювати з інформацією, бути комунікабельним, «самостійно працювати над розвитком особистої моральності, інтелекту, культурного рівня» [9, с. 185]. Необхідно, щоб студент не був «пасивним споглядальним поглиначем наукової інформації, старанним виконавцем, а став творчим здобувачем знань, перетворювачем інформації, що вивчається» [13, с. 18].

Ґрунтовні публікації В. Козакова з питань теорії і методики самостійної роботи студентів, опубліковані ще у 1980-их рр., базуються на положенні: самостійна робота студента – це самостійна діяльність, під час якої самостійність формується як інтегративна риса особистості. Студент засвоює необхідні знання, вміння і навички за умови, що він включений у самостійну діяльність щодо уточнення цілі і завдання навчання, його обсягу, пошуку й забезпечення інформацією, прогнозування можливих результатів власної діяльності за відомих умов і втілення їх у життя [7, с. 171]. Йдеться про професіоналізацію завдань для самостійної роботи студентів (СРС) та особливу увагу до її планування, забезпечення інформаційно-методичних умов.

Кардинальні зміни в подальшому розвитку теорії і практики організації СРС відбулись 1993 р. після затвердження Міністерством освіти і науки України «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (наказ № 161 від 02.06.1993 р.). Саме у ньому вперше у вітчизняній практиці на рівні нормативного документа підкреслено, що СРС є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Окрім того, її зміст з конкретної дисципліни визначається навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача;

СР забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни (підручників, навчальних та методичних посібників), а методичні матеріали повинні передбачати здійснення самоконтролю з боку студента. Тобто, самостійна робота – це форма навчання, за якої студент засвоює необхідні знання, оволодіває вміннями, навчається планомірно і систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності, та один із ефективних засобів підвищення пізнавальної активності, один із напрямів індивідуалізації самостійної пізнавальної діяльності [14, с. 9].

Відповідно до вищезазначених документів навчальний процес у ВНЗ зорієнтований на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до динамічних процесів в освітній та соціально-культурній сферах, галузях техніки і технологій, системах управління й організації праці в умовах ринкової економіки. Самостійна робота розглядається як метод навчання, форма організації, засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності і, нарешті, як вид навчальної діяльності студентів. Розмірковуючи про систему організації СР студентів, дотримуємося положення, що самостійна робота – це складне багатомірне педагогічне явище, яке включає систему взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання, освіти і розвитку в умовах її опосередкованого управління та самоуправління [2, с. 9]. Вона є складовою навчально-виховного процесу, що забезпечує єдність теорії та практики й безпосередньо впливає на зміст та характер діяльності закладів вищої освіти, змінює вимоги до підготовки фахівців; має інтегративний та наскрізний характер, прогнозує і закладає підґрунтя для розвитку самостійної дослідницької діяльності як найвищої форми розгортання самостійної роботи майбутніх фахівців на етапі їх професійного становлення у вищому закладі освіти [1, с. 54-55].

Відповідно організація самостійної роботи (ОСР) як педагогічна система містить такі основні елементи: мету (цілі), зміст, форми, методи та засоби діяльності; планування, контроль, самоконтроль і оцінку результатів; умови здійснення. Це процес упорядкування самостійної роботи за певними вимогами (критеріями, правилами, принципами) і надання їй необхідної форми з метою найкращої реалізації поставленої мети. Організаційними елементами є умови, які поділяються на зовнішні (спосіб керівництва, місце виконання, оснащеність) і внутрішні (властивості індивідуальності студента, рівень знань, мотивація, інте-

рес), та результати (предметний: домашнє завдання, рецензія, проект тощо – та особистісний, який передбачає оцінку самореалізації, самовизначення, саморозвиток студента) [5, с. 76].

Планування СР передбачає дотримання вимоги: навчальний час, відведений для СРС, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/2 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять і СРС визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

Ефективність організації СРС забезпечується реалізацією принципів: узгодженості мети, завдань, форм самостійної роботи; індивідуального підходу до студентів; диференціації та індивідуалізації; праксеологічності та діалогічності в підсистемі «викладач – студент»; інформаційної технологічності; прогностичності; керованості [3, с. 27]. Основне завдання організації СРС полягає у створенні психолого-дидактичних умов розвитку інтелектуальної ініціативи і мислення на заняттях будь-якої форми. Основним принципом організації СРС повинно стати переведення всіх студентів на індивідуальну роботу з переходом від формального виконання певних завдань при пасивній ролі студента до пізнавальної активності з формуванням власної думки при вирішенні поставлених проблемних питань і завдань.

Аналіз нормативних документів організації навчального процесу свідчить, що ОСР передбачає дотримання низки вимог: психологічної та дидактичної готовності студента до виконання різних видів завдань; обґрунтування необхідності СРС в цілому й конкретних завдань для стимулювання позитивних мотивів діяльності студентів; конкретизації цілей навчального предмета або теми; визначення змісту завдань; розробки завдань різних видів складності згідно з визначеними рівнями засвоєння знань; розробки конкретних ситуацій, що передбачають нестандартне розв'язання задач; відкритості та загальної оглядовості завдань, адекватності оцінювання результатів виконання; надання студентам детальних методичних рекомендацій щодо виконання завдань, термінів опрацювання інформації, перевірки результатів; розробленої системи оцінювання, алгоритму виконання завдань студентом, підготовки зразка виконання роботи; здійснення індивідуального підходу до організації СРС; виконання студентами стандартних та творчих робіт, що відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань;

індивідуалізації СРС; нормування завдань для СРС; стандартизації та комплексності; наявності постійного зворотного зв'язку зі студентами; інформаційності та технологічності, що забезпечується визначенням витрат часу та трудомісткості різних їхніх типів; обліку виконання завдань та їхньої якості; стандартизації вимог до вмінь та розроблення комплексу професійно-орієнтованих завдань; застосування кредитної технології навчання та рейтингової оцінки на всіх етапах навчального процесу; розробки нормативів обліку навантаження студента під час самостійної роботи; підтримання постійного зворотнього зв'язку зі студентами в процесі виконання завдань, що є фактором ефективності контролю [3, с. 35 – 39].

Керівництво СР займає особливу роль в системі її організації. Воно здійснюється її суб'єктами (викладач, науковий керівник), які визначають мету, конкретизують навчальні пізнавальні завдання та моделі діяльності студента під керівництвом викладача в процесі виконання індивідуальних завдань (репродуктивних; конструкторських; частково пошукових, дослідницьких). Важливими є також необхідність створення позитивної мотивації на всіх етапах спільної діяльності; підготовка студентів до виконання завдань СР; проміжний контроль результативності організації СРС та постійна корекція у всіх циклах при виконанні завдань усіх рівнів складності; контроль і оцінка успішності виконання навчальних завдань наприкінці кожного робочого циклу; оцінка ефективності організації СРС для досягнення мети та завдань проектування за визначеними критеріями; оцінка (самооцінка) сформованості у студентів спеціальних знань, умінь та навиків пізнавальної (бажання працювати, напруженість, задоволеність результатами,) та емоційної (настрій на спільну роботу з викладачами, самопочуття, працездатність) активності.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, як-от: державні, галузеві стандарти освіти ВНЗ; навчальні плани; навчальні програми з усіх нормативних і вибірковок навчальних дисциплін; програми навчальної, виробничої, педагогічної й інших видів практик; підручники, навчальні, навчально-методичні посібники; наукова, фахова монографічна і періодична література; інтерактивні навчально-методичні комплекси дисциплін; інструктивно-методичні матеріали, вказівки до семінарських, практичних і лабораторних занять; індивідуальні семестрові завдання для СРС; контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять; контрольні роботи з навчальних дисциплін для перевірки

рівня засвоєння студентами змістових модулів; методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури; методичні вказівки до виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань; методичні вказівки до виконання курсових, дипломних, магістерських робіт; конспекти лекцій викладача; електронні підручники, електронні конспекти лекцій; комплекти тестових завдань [11, с. 338].

Організація СРС передбачає роботу студентів під час теоретичної підготовки; різних видів практики; у науковій діяльності (конкурси наукових робіт, магістерські, курсові й дипломні роботи); участі у роботі наукових гуртків, товариств тощо; у науково-допоміжних установах ВНЗ (навчальні кабінети, наукові лабораторії, архіви, музеї).

СРС з іноземної мови – це органічна частина навчального процесу, важливий фактор засвоєння навчального матеріалу. Вона планується, організовується та здійснюється з метою оволодіння студентами основними видами мовленнєвої діяльності (формування умінь аудіювання, читання й перекладу текстів, усного і писемного висловлювання думок, граматичного конструювання тощо); сприяє поглибленню і розширенню знань; формуванню інтересу до пізнавальної діяльності; оволодінню прийомами процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей студента. Окрім того, забезпечує реалізацію інформаційної функції, адже у процесі спілкування іноземною мовою відбувається обмін студентами наявною інформацією, її модифікація, створення якісно нової з метою одержання необхідної інформації в конкретній сфері майбутньої професійної діяльності [6, с. 203].

Самостійна робота студентів з іноземної мови є педагогічним явищем, оскільки: визначається як вид пізнавальної діяльності студентів на заняттях і вдома, за завданням викладача, але без його безпосередньої участі [4, с. 48]; формує такі риси особистості, як самостійність, пізнавальну активність, творче ставлення до об'єктів діяльності; спонукає до осмислення під час самостійної роботи мети кожного завдання (для їх виконання студенти використовують свої знання та вміння з предмету, а також вміння користуватися засобами навчання); вимагає раціональної організації: вміння планувати, чітко визначати систему завдань, виділяти серед них головні, вміло обирати оптимальні способи вирішення поставлених завдань, вмілий оперативний контроль за виконанням завдань, вміння швидко вносити корективи, аналізувати загальні підсумки, порівнювати ці результати з поставленими, виявляти причину відхилень і обдумувати шляхи їх виправлення [12, с. 16].

Як свідчить І. Корнейко, мета самостійної роботи з іноземної мови – активізувати пізнавальну діяльність студентів у навчальному

процесі, розвивати їх мовленнєві навички та вміння, надавати допомогу тим, хто має слабку підготовку з іноземної мови, формувати уміння самостійно поповнювати свої знання та вільно орієнтуватися у потоці наукової інформації. Її зміст реалізується в науково обґрунтованій системі дидактично і методично оформленого навчального матеріалу, визначається з урахуванням структурно-логічної схеми підготовки фахівців, відображеній в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані [8, с. 19].

Вважаємо за необхідне звернути увагу на три основні аспекти дослідження самостійної роботи як частини проблеми наукової організації розумової праці: соціологічний, психолого-дидактичний і методичний [10, с. 161]. Соціологічний аспект включає питання, пов'язані з вивченням умов і мотивації самостійної навчальної діяльності студентів. За дослідження умов самостійної роботи студентів основна увага приділяється питанню бюджету часу, який студент виділяє на самостійну роботу, а також характеру конкретних навчальних ситуацій, які потребують від студента самостійного вивчення матеріалу. Самостійна навчальна діяльність студентів у кожній конкретній ситуації визначається мотивом, предметом діяльності, її метою і конкретними завданнями.

Психолого-дидактичний аспект охоплює питання виховання і самовиховання у студентів самостійності та творчої активності. Для цього викладачу потрібно так організувати заняття, щоб активізувати пам'ять, увагу та інші психічні процеси, стимулювати мисленнєву діяльність студентів. У методичному аспекті раціоналізація самостійної роботи пов'язується з культурою розумової праці студентів. Культура розумової праці охоплює питання гігієни і організації розумової праці, способи вдосконалення механізмів сприйняття, пам'яті, продуктивного мислення, розвитку механізмів навчання, підвищення розумової працездатності, самовиховання і самокерування, техніки і технології самостійної роботи – способи отримання і переробки інформації, засоби накопичення і зберігання інформації.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Таким чином, можна стверджувати, що організація самостійної роботи студентів розглядається у наукових працях та нормативних документах як стратегічна лінія побудови навчального процесу у ВНЗ, яка полягає не в оптимізації її окремих видів, а в створенні умов високої активності, самостійності та відповідальності студентів в аудиторії і поза нею у всіх видах навчальної діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Список використаних джерел

1. *Бенера В. Є.* Розвиток теорії і практики самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищих закладів освіти України (друга половина XIX – початок XXI століття) : дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук по спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Валентина Єфремівна Бенера. – К., 2011. – 601 с.
2. *Бойко Н. І.* Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Іванівна Бойко. – К., 2008. – 222 с.
3. *Болюбаш Я. Я.* Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посіб. для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я. Я. Болюбаш. – К.: ВВП «КОМПАС», 1997. – 64 с.
4. *Бужиков Р. П.* Педагогічні умови застосування інноваційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Роман Петрович Бужиков. – К., 2006. – 221 с.
5. *Гулецька Я. Г.* Організація самостійної роботи магістрів з використанням інформаційних технологій при вивченні іноземної мови [Електронний ресурс] / Я. Г. Гулецька. – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2009-3-2/02_Gulecka.pdf – с. 75 – 80.
6. *Дридзе Т. М.* Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации / Т. М. Дридзе // Проблемы семиосоциопсихологии; ред. И. Т. Левыкин. – М.: Наука, 1984. – 268 с.
7. *Козаков В. А.* Самостоятельная работа студентов : [учеб. пособ. для слушателей ФПК вузов] / В. А. Козаков. – К.: УМК ВО, 1988. – 280 с.
8. *Корнейко І. В.* Самостійна позааудиторна робота в процесі вивчення іноземної мови за умов кредитно-модульної системи / І. В. Корнейко // Актуальні питання викладання іноземних мов у ВНЗ та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (Харків, 16-17 квіт. 2009 р.). – Харків : видавництво НФаУ, 2009. – с. 19-21.

9. Коробкова Л. Ф. Об организации самостоятельной работы над немецким языком студентов-заочников первого курса / Л. Ф. Коробкова // Управление учебной деятельностью студентов при овладении иностранным языком : сборник науч. трудов. – М., 1979. – Вып. 146. – с. 182 – 198.
10. Коряковцева Н. Ф. Управление самостоятельной работой студента языкового вуза с литературой на иностранном языке / Н. Ф. Коряковцева // Управление учебной деятельностью студентов при овладении иностранным языком : сб. науч. трудов. – М., 1985. – Вып. 256. – с. 157 – 171.
11. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
12. Луценко В. В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання : автореферат дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Луценко В. В. – Харків, 2002. – 29 с.
13. Низамов Р. А. Психолого-педагогические основы развития познавательной активности студентов / Р. А. Низамов // Проблемы развития познавательной активности студентов : сб. статей. – Казань : изд-во Казан. ун-та, 1980. – с. 3 – 60.
14. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, № 161. – К.: Мін-во освіти України, 1993. – 21 с.

References

1. Benera V. Ye. Rozvytok teorii i praktyky samostiinoi roboty studentiv u navchalnomu protsesi vyshchych zakladiv osvity Ukrainy (druha polovyna XIX – pochatok XXI st.) (*Development of the theory and practice of independent work of students in the educational process of higher educational institutions of Ukraine (the second half of the nineteenth – early XXI century)*), Kyiv, 2011, 601 p. [in Ukrainian]
2. Boiko N. I. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv v umovakh zastosuvannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii (*Organization of independent work of students in higher education in terms of information and communication technologies*), Kyiv, 2008, 222 p. [in Ukrainian]

3. Boliubash Ya. Ya. Orhanizatsiia navchalnoho protsesu u vyshchyykh zakladakh osvity (*Organization of educational process in higher education*), Kyiv, 1997, 64 p. [in Ukrainian]
4. Buzhykov R. P. Pedahohichni umovy zastosuvannia innovatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u protsesi navchannia inozemnykh mov studentiv vyshchyykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv (*Pedagogical conditions of application of innovative communication technologies in teaching foreign languages to students of economic department*), Kyiv, 2006, 221 p. [in Ukrainian]
5. Huletska Ya. H. Orhanizatsiia samostiinoi roboty mahistriv z vykorystanniam informatsiinykh tekhnolohii pry vyvchenni inozemnoi movy (*Organization of independent work of masters with the use of information technologies in the study of foreign languages*), http://novyn.kpi.ua/2009-3-2/02_Gulecka.pdf, pp. 75 – 80. [in Ukrainian]
6. Dridze T. M. Tekstovaya deyatel'nost' v structure social'noi komunikatsii (*Text activity in the structure of social communication*), Moskva, 1984, 268 p. [in Russian]
7. Kozakov V. A. Samostoyatel'naya rabota studentov (*Independent work of students*), Kiev, 1988, 280 p. [in Russian]
8. Korneiko I. V. Samostiina pozaaudytorna robota v protsesi vyvchennia inozemnoi movy za umov kredytno-modulnoi systemy (Independent out-class work in the process of foreign language study in the conditions of credit-modular system), *Aktualni pytannia vykladannia inozemnykh mov u VNZ ta samostiina robota studentiv v umovakh kredytno-modulnoi systemy navchannia*, Kharkiv, 2009, pp. 19–21. [in Ukrainian]
9. Korobkova L. F. Ob organizatsii samostoyatel'noj raboty` nad nemeckim yazy`kom studentov-zaochnikov pervogo kursa (Organization of independent work part-time students of the first course over German), *Upravlenie uchebnoj deyatel'nost'yu studentov pri ovladenii inostranny`m yazy`kom*, Moskva, 1979, Vol. 146, pp. 182–198. [in Russian]
10. Koryakovceva N. F. Upravlenie samostoyatel'noj rabotoj studenta yazy`kovogo vuza s literaturoj na inostrannom yazy`ke (Management of independent work of students of foreign language department over literature in a foreign language), *Upravlenie uchebnoj deyatel'nost'yu studentov pri ovladenii inostranny`m yazy`kom*, Moskva, 1985, Vol. 256, pp. 157–171. [in Russian]

11. Kuzminskyi A. I. Pedahohika vyshchoi shkoly (*Pedagogy of high school*), Kyiv, 2005, 486 p. [in Ukrainian]
12. Lutsenko V. V. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv v umovakh osoystisno orientovanoho navchannia (*Organization of independent work of students in a learner centered teaching*), Kharkiv, 2002, 29 p. [in Ukrainian]
13. Nizamov R. A. Psixologo-pedagogicheskie osnovy` razvitiya poznavatel`noj aktivnosti studentov (*Psycho-pedagogical bases of development of cognitive activity of students*), *Problemy` razvitiya poznavatel`noj aktivnosti studentov*, Kazan`, 1980, pp. 3–60. [in Russian]
14. Polozhennia pro orhanizatsiiu navchalnoho protsesu u vyshchykh navchalnykh zakladakh (*Regulation on the organization of educational process in higher education*), Kyiv, 1993, № 161, 21 p. [in Ukrainian]

Квитослава Дмитриевна Матийчук

Кандидат педагогических наук

Кафедра общественных и гуманитарных дисциплин

ЧВУЗ «Буковинский университет»

kvitka0510@gmail.com

Матийчук К. Д.

**ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ
САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПО СПЕЦИАЛЬНЫМ
ДИСЦИПЛИНАМ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ
УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ**

Аннотация

Формирование самостоятельности в учебной деятельности, начиная со стен высших учебных заведений, в значительной мере стимулируется современными требованиями к специалистам, в т.ч. и к учителям иностранного языка. Сосредоточено внимание на том, что современный специалист должен быть готовым к непрерывному образованию, гибко адаптироваться к изменяющимся жизненным

ситуациям, самостоятельно критически мыслить, видеть трудности и находить пути их рационального преодоления, уметь использовать ранее приобретенные знания, творчески мыслить, грамотно работать с информацией, быть коммуникабельным. Выяснено, что самостоятельность формируется как интегративная черта личности во время самостоятельной работы студентов.

Самостоятельная работа рассматривается как метод обучения, форма организации познавательной деятельности, средство привлечения студентов к самостоятельной познавательной деятельности и, наконец, как вид учебной деятельности студентов. Зафиксировано, что самостоятельная работа студента обеспечивается системой учебно-методических средств, предусмотренных для изучения конкретной учебной дисциплины.

Целью самостоятельной работы по иностранному языку является: активизировать познавательную деятельность студентов в учебном процессе, развивать их речевые навыки и умения, оказывать помощь тем, кто имеет слабую подготовку по иностранному языку, формировать умение самостоятельно пополнять свои знания и свободно ориентироваться в потоке научной информации.

Выделены три основных аспекта исследования самостоятельной работы как части проблемы научной организации умственного труда: социологический, психолого-дидактический и методический. Социологический аспект включает вопросы, связанные с изучением условий и мотивации самостоятельной учебной деятельности студентов. Психолого-дидактический аспект охватывает вопросы воспитания и самовоспитания у студентов самостоятельности и творческой активности. В методическом аспекте рационализация самостоятельной работы связывается с культурой умственного труда студентов.

Ключевые слова: профессиональное образование, высшее учебное заведение; индивидуальная работа; контроль; мотивация; организация самостоятельной работы; познавательная самостоятельность; самостоятельная работа; самостоятельная работа по иностранному языку; учебно-методическое обеспечение; учителя иностранного языка.

Kvitoslava Dmytrivna Matiichuk

Candidate of Pedagogical Sciences

Department of social sciences and humanities

PHEE «Bukovinian university»

Matiichuk K. D.

**PROBLEM OF INFORMATIVE SELF-STUDY FORMATION
DURING THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK IN
THE PROCESS OF FUTURE FOREIGN TEACHERS TRAINING
IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE**

Abstract

The need for the formation of self-study in education, beginning from the university, is mainly stimulated by modern requirements to specialists, including foreign language teachers as well. Modern specialist thinks creatively, is able to find information, knowledge and skills individually and in the right time and correctly use them. He is able to accept non-standard, original decisions based on fundamental knowledge. He should have a commitment to lifelong learning, flexibility to adapt to changing situations, think self-critically, see difficulties and find ways of rational overcome. He has to be able to use previously acquired knowledge, think creatively, work competently with information, be sociable, and work independently to develop personal morality, intelligence and cultural level. To form such a specialist it is necessary for the student to be not a passive contemplative absorber of scientific information or a diligent performer but to become a creative converter of the information that is studied. Extensive publications on the theory and methodology of independent work, published in the 1980's were based on the position: independent work of students is an independent activity, during which the self-study is formed as an integrative personality trait. The student learns the necessary knowledge and acquires skills only if he is included into the independent work as for clarifying the goals and objectives of training, its volume, search and supply of information, forecasting possible outcomes of his own activities under certain conditions and their implementation.

Fundamental changes in the further development of the theory and practice of independent work were held in 1993 after the approval of the "Regulations on the organization of educational process in higher educational institutions" by the Ministry of Education and Science of Ukraine (Order № 161 from 02.06.1993). For the first time in native practice in the governmental document it was underlined that independent work is the main

means of mastering the learning material at the time free from obligatory classes. In addition, the content of such individual work in a particular subject is determined by the curriculum, teaching materials, teacher guidelines and tasks. Independent work is provided by the system of teaching tools chosen to study a particular subject (textbooks and teaching aids). Teaching materials should include exercises for self-control on the part of the student as well. So, independent work is a form of learning in which student learns the necessary knowledge, acquires skills, trains to work systematically and creates own style of mental activity. It's one of the most effective means of increasing cognitive activity.

According to these documents, the learning process at the university is focused on the formation of an educated, harmoniously developed personality, capable of continuous updating of scientific knowledge, professional mobility and quick adaptation to dynamic processes in the educational, social and cultural spheres, areas of engineering and technology, systems of management and work organization in a market economy. Independent work is seen as a method of learning, a form of organization of cognitive activity, a means of attracting students to independent cognitive activity and, finally, as a kind of educational activity of students. Talking about the system of students self-study organization we consider independent work a complex multidimensional pedagogical phenomenon that includes a system of self-united structural and functional components that form a coherent unity subordinate to the objectives of training, education and development in the context of indirect management and self-regulation. It is a part of the educational process, ensuring unity of theory and practice and directly affecting the content and nature of higher education, changing the requirements for specialists' training. It has integrative and cross-cutting nature, forecasts and lays the foundation for the development of independent research work as the highest form of self-deployment of future specialists during their professional development in higher educational institution.

The organization of independent work as the educational system has the following main elements: objective (s), contents, forms, methods and means of activity; planning, monitoring, self-monitoring and evaluation of results; conditions of implementation. This is the process of organizing independent work on specific requirements (standards, rules, principles) and giving it the desired shape in order to achieve this goal in the best way. The organizational elements can be conditions which are divided into external (method of management, place of study, equipment) and internal (student's personality, level of knowledge, motivation, interest) and results.

Planning of individual work involves compliance to requirements: training time given for the individual work is regulated by working curriculum and should be at least 1/2 and no more than 2/3 of the total student study time allotted for studying a particular subject.

The effectiveness of the organization of independent work is provided by implementation of the following principles: consistency of purpose, objectives, forms of self-study; individual approach to students; differentiation and individualization. The main objective of the self-study organization is to create psychological and pedagogical conditions of development initiatives and intellectual thinking in the classes of any form. The basic principle of the self-study organization should be the transfer of all students for individual work with the transition from formal performing of certain tasks with the passive role of the student to cognitive activity with the formation of own opinion in solving issues and problems.

Analysis of regulations of the educational process shows that independent work searches for compliance with a number of requirements: didactic and psychological readiness of the student to perform different kinds of tasks; explaining the necessity of individual work in general and specific tasks to encourage positive motivation of students; specifying objectives of a subject or a topic; determining the content of tasks; development of tasks of different kinds of difficulty according to defined levels of learning; developing specific situations involving non-standard problem solving; providing students with detailed methodological recommendations on the tasks; developed evaluation system, algorithm of doing tasks, sample preparation performance; implementation of an individual approach to self-study; individualization of the self-study; a permanent feedback with students; using credit technology of training; developing accounting standards of student workload during independent work.

Control over the independent work plays a special role in the system of its organization. It is carried out by a teacher or a supervisor who defines the purpose, specify educational goals and the models of student activity under the guidance of a teacher in the performance of individual tasks (reproductive, developmental, partly retrieval, research). The important is also the need to create a positive motivation at all stages of joint activities; preparation of students for performing individual work; control of effectiveness of self-study organizations and permanent correction in all cycles during the performing tasks of all levels of complexity; evaluation of the effectiveness of self-study organization; evaluation (self-evaluation) of the formation of students special knowledge and skills of cognitive activity (desire to work, intensity, satisfaction with the results), emotional (mood to work together with teachers, health, performance).

Independent work of students is provided through a system of teaching tools chosen for the study of a particular subject, such as: curricula; teaching programs for all standard and optional subjects; programs of educational and other types of practices; textbooks and teaching aids; scientific, professional monographic and periodic literature; instructional and teaching materials, guidelines for seminars and laboratory classes; individual semester tasks for individual work; control tasks to seminars, practical and laboratory lessons; tests for academic subjects to test the mastering of content of modules; training materials for students for independent work with professional literature; guidance for individual educational and research tasks; guidance for course, diploma and master's works; lectures; electronic books, electronic lecture notes; sets of tests.

Independent work of students of foreign languages is planned, organized and carried out with the aim of mastering the main types of speech activities (formation of skills of listening, reading and translation of texts, oral and written expression of ideas, grammatical construction, etc.). It contributes to the deepening and expansion of knowledge, formation of interest in the cognitive activities, mastering techniques of learning process, development of cognitive abilities of the student. It is concluded that the independent work of students in a foreign language is defined as a form of cognitive activity of students in the classroom and at home, on the instructions of the teacher, but without his direct participation. It forms the personality traits such as independence, cognitive activity, and creative attitude to the objects of activity. The purpose of independent work in a foreign language is to activate the cognitive activity of students in the learning process, develop their language skills and skills to assist those with poor training of foreign language skills to form their own supplement to their knowledge and freely navigate the flow of scientific information. Three main aspects of the study as part of independent scientific organization problems of mental work have been determined: sociological, psychological, didactic and methodical. The sociological aspect includes issues related to the study of conditions and motivation of independent educational activity of students. Psychological and didactic aspect covers education and students' self-independence and creative activity. In methodical aspect rationalization of individual work is associated with the culture of mental work of students.

Key words: *professional education; cognitive self-study; control; educational and methodological support; foreign language teachers; higher education institution; individual work; individual work in a foreign language; motivation; organization of independent work independent work.*